

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Erica Englundh

Är aktiebolaget som associationsform förenligt med att bedriva utbildning i friskola med
beaktande av ABL:s vinstsyfte?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sacharias Votinius

Termin: HT 2013

INNEHÅLL

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR OCH BEGREPP	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. INLEDNING	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte och frågeställningar	4
1.3. Avgränsningar	5
1.4. Metod och material	6
1.5. Forskningsläge	7
1.6. Disposition	7
2. FRISKOLA SOM BEDRIVS I AKTIEBOLAGSFORM	8
2.1. Friskolesystemets uppbyggnad	8
2.2. Syftet med skolgången	10
2.3. Kvalitetskraven i skolan	11
2.4. Uppföljning, granskning och tillsyn av utbildningen	12
3. AKTIEBOLAGET SOM ASSOCIATIONSFORM: SYFTESBESTÄMNING	13
3.1. Huvudregel vinstmaximeringsprincipen	13
3.2. Undantag till vinstmaximen: Utdelning till annan än aktieägare	15

4. KONSEKVENSER KRING DET AKTIEBOLAGSRÄTTSLIGA SYFTET I FÖRHÅLLANDE TILL SKOLVÄSENDET	15
4.1. Vinstmaximen som enda syfte	15
4.2. Icke reglerade nyanserade syften	17
4.3. Konkurrerande syften	19
5. SOU 2013:56 FRISKOLORNA OCH DESS FRAMTIDA REGLERING	21
6. ANALYS	24
7. SAMMANFATTNING	29
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	30

Summary

The purpose of the essay is to examine if limited companies as corporate structures are valuable to the educational system. The purpose is also to examine if the principle of profit is compatible with the demands on the educational system.

The main purpose of a limited company is to generate as much profit as possible to dividend amongst its share holders, who in turn have risked their funds to the company. The educational system's main purpose on the other hand is to give children and teenagers the knowledge and values that are established in the Swedish educational law. To promote diversity among educational possibilities and a free choice of school, the legislator has engaged private companies to the educational systems on equal terms as schools run by the government. The expectation being that this will constitute competition and cost efficiency within the school system. At the same time it is pointed out that the education have to be both qualitative and equivalent.

This raises an interest of conflict between the demand on generating profit for the limited company and the main purpose of pursuing education. The legislation does not point out which purpose, the demand for profit for limited companies or quality in the school system, is to be prioritized. The demands on the educational goals are vaguely formulated in what can be expected in terms of quality. Together with the lack of a system to compare different schools and how well they meet the standards gives the limited companies free grounds to regulate the business as they see fit. Considering the purpose to maximize profit this will lead the directors to choose the most desirable alternatives in terms of effectiveness and cheap alternatives. Not necessarily the same priorities as the purposes and goals for education.

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen är att utreda om aktiebolaget som associationsform är värdeskapande för utbildningsväsendet samt om associationsformens vinstmaximeringsprincip är förenlig med de kvalitetskrav som uppställs på skolväsendet.

Aktiebolaget har som huvudsyfte att generera mesta möjliga vinst till utdelning för de aktieägare som har riskerat sitt kapital i verksamheten. Utbildningsväsendet syftar istället till att bereda barn och ungdomar med de kunskaper och värden som fastställs i Skollagen. För att främja en mångfald av utbildningsmöjligheter samt ett fritt val av skola har lagstiftaren inbjudit privata aktörer att agera på skolmarknaden under samma premisser som de statliga skolorna. Förhoppningen är att det i sin tur ska skapa konkurrens och kostnadseffektivitet inom hela skolväsendet. Samtidigt betonas vikten av att utbildningen måste vara likvärdig och kvalitativ.

Det uppstår en intressekonflikt mellan det vinstsyfte som styr aktiebolaget och målet med utbildningsväsendet. Lagstiftningen markerar inte vilket syfte, vinsten eller utbildningen, som ska prioriteras. Skollagens allmänt formulerade krav på vad utbildningskvalitet är, samt avsaknaden av ett jämförande system mellan skolorna, gör att aktiebolagen har relativt fria ramar att styra verksamheten. Vinstmaximeringsprincipen gör att de alternativ som är företagsekonomiskt mest effektiva prioriteras. Det är inte nödvändigtvis samma prioriteringar som hade gjorts ur elevsynpunkt om istället kvalitetskraven inom utbildningsväsendet fått styra.

Förkortningar och begrepp

Begrepp och förklaringar

Aktiebolag: För att undvika upprepningar i texten kommer även ”bolag” och ”företag” att användas synonymt med aktiebolag.

CSR: Corporate Social Responsibility. En idé om att företaget ska ta ansvar för att ekonomiskt, miljömässigt och socialt verka för en hållbar utveckling och samhälle.

Enskild huvudman: En enskild juridisk eller fysisk person som bedriver utbildning vid friskola.

Friskola: Skola som drivs av enskild huvudman.

Vinstmaximeringsprincipen: Principen om att ett aktiebolags syfte som absolut huvudregel och utgångspunkt är att generera mesta möjliga vinst för utdelning till aktieägarna.

För att undvika upprepningar i texten kommer även vinstmaximen och vinstsyftet att användas synonymt med vinstmaximeringsprincipen.

Förkortning	Förklaring
ABL	Aktiebolagslagen SFS 2005:551
Skoll	Skollagen SFS 2010:800
RF	Regeringsformen SFS 1974:152
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Många har inläggen blivit i debatten kring skolan som privat vinstmaskin för de aktieägare som startat friskolor. Röster har höjts mot att statligt finansiellt stöd kan plockas ut som vinst, speciellt i de fall där det visar sig att skolan har bristande kvalitet och i några fall t.o.m. fått lägga ned eller gå i konkurs.¹ Debatten är intressant då den påvisar att aktiebolaget som associationsform inte är en självklar fördel i alla sammanhang utan rentav kan behöva anpassas efter samhällets utveckling och strömningar. Aktiebolaget är markant särskiljande från andra associationsformer, det nästintill obefintliga personliga ansvaret brukar nämnas som den främsta skillnaden.² Att aktiebolaget är en kapitalassociation – till skillnad från en personassociation – ställer själva kapitalet i centrum. Det gemensamma syftet är det som driver ett bolag framåt och utan en för medlemmarna gemensam bild av vad verksamheten ska generera finns det ingen naturlig styrning.³ Intressekonflikten här ligger i att aktiebolagets syfte som huvudregel är att skapa maximal vinstgenerering till aktieägarna, medan skolväsendet syftar till att ge en utbildning som i ett långsiktigt perspektiv ska vara till gagn både för individen och samhället i stort. Skolan skall vara värde- och kunskapsgivande och utbildningen ska bedrivas med sådan kvalitet att dessa mål kan uppnås. Aktiebolagets vinstmaxim som ledstjärna kan således inte *ensamt* styra skolans utbildning. Det är en självklar slutsats att aktiebolagets vinstsyfte och utbildningsväsendets krav på kvalitet inte automatiskt är förenliga.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda om aktiebolaget som associationsform är värdeskapande för skolväsendet samt om associationsformens syfte är förenligt med de mål och syften som ställs upp för utbildningsväsendet. Framställningen koncentreras på teorin kring diskursen mellan det aktiebolagsrättsliga vinstsyftet och kvalitetskraven på utbildning som bedrivs i friskoleform.

¹ Artiklar i slumpmässigt urval:

<http://www.dn.se/ekonomi/konkursskolor-saknar-ansvar-for-eleverna/>,

<http://www.di.se/artiklar/2011/3/3/debatt-darfor-ar-det-bra-att-skolor-ags-av-riskkapitalet/>

² Prop. 2004/05: s. 206, Bergström och Samuelsson, 2012, s. 56.

³ Johansson, 2011, s. 33.

För att kunna utreda syftet kommer jag att utgå ifrån följande frågeställningar:

- Är aktiebolaget som associationsform förenligt med att bedriva utbildning i friskola med beaktande av ABL:s vinstsyfte?
- Hur förhåller sig vinstsyftet i ABL till kvalitetskraven i SkoLL?
- Kan aktiebolagets vinstsyfte sammanjämkas med kvalitetskraven i utbildningsväsendet utan ett förtydligande av aktiebolagets syfte i ABL eller i bolagsordningen?

1.3. Avgränsningar

Uppsatsen kommer att koncentreras kring grundskoleutbildning samt gymnasieutbildning som bedrivs i friskoleform, all annan form av utbildning faller således utanför uppsatsens framställning. Avgränsningen föreföll naturlig dels då grundskolan omfattas av en skolplikt, dels då majoriteten av gymnasieskolorna är friskolor. Av det totala antalet huvudmän för grundskolan är 30% aktiebolag, motsvarande 55% av huvudmännen i gymnasieskolorna.⁴ Den form av friskola som kommer att behandlas är den som bedrivs i aktiebolagsform av privata aktörer, således inte de som ägs eller ligger på entreprenad hos stat eller kommun. Anledning till detta är tids- och platsbrist. Privata aktörer omfattas inte fullt ut av samma plikter och skyldigheter som stat och kommun, att utreda båda delarna hade blivit för omfattande.

Uppsatsen kommer att beröra delar av de grundläggande krav som lagstiftningen uppställer på huvudmän som ska bedriva friskoleverksamhet. Detaljerade regler om t.ex. betygssystemet, lärarkompetenser eller bidragsmodellen kommer inte att beröras.

Då inriktningen på arbetet förhåller sig till hur aktiebolagets vinstsyfte påverkar utbildningskraven i friskolorna har jag valt att lägga fokus på den aktiebolagsrättsliga delen av doktrinen. Att göra en tvärvetenskaplig utredning hade blivit för omfattande.

Jag är medveten om att syftesbestämningens rättsverkningar för ett aktiebolag är långt flera och mer komplexa än vad uppsatsen ger sken av. Syftet med uppsatsen var dock

⁴ SOU 2013:56 s. 96.

att utreda en konkret fråga ur ett visst perspektiv och rättsverkningar som då inte var direkt tillämpliga ur denna aspekt, t.ex. skadestånd vid befogenhetsöverträdelser, har därför lämnats utanför.

Att utreda alternativa ägandeformer och att sammanställa en internationell jämförelse hade varit både intressant och belysande men uppsatsens omfång kan inte hantera detta material.

1.4. Metod och material

I uppsatsen kommer den traditionella juridiska metoden att användas vilket innebär en genomgång av gällande lagtext, förarbeten, juridisk doktrin och praxis. Aktiebolagslagen (SFS 2005:551) och skollagen (SFS 2010:800) med tillhörande förarbeten kommer utgöra fokus för arbetet, detta för att kunna utreda gällande rätt och vad tanken bakom lagstiftningen har varit.⁵ Praxis är i det närmaste obefintlig på just de valda frågeställningarna, någon sådan kommer därför inte att vara framträdande.⁶

Lagstiftning och förarbeten har behandlat vinstsyftet i ABL relativt knapphändigt varvid doktrin kommer att användas för att kasta ljus på olika problemområden och synpunkter rörande ämnet. Flera auktoriteter inom den juridiska disciplinen, bl.a. Torsten Sandström och Per Samuelsson, kommer att användas i framställningen för den aktiebolagsrättsliga delen av arbetet. Som underlag för vidare diskussion kommer ”Friskolorna i samhället” att användas, en SOU som utkommit under året och som behandlar friskolornas genomslag på marknaden, deras resultat, konsekvenser och fortsatta reglering.⁷

Det ska framhållas att det har varit svårt att finna statistik kring måluppfyllnaden av de kvalitetskrav som finns i utbildningssystemet. I synnerhet jämförande statistik med allmänna skolor. Anledningarna till detta kan vara många, representativa underlag kan

⁵ Aktiebolagslagen SFS 2005:551, härnäst benämnd ABL. Skollagen SFS 2010:800, härnäst benämnd Skoll.

⁶ Bidragssystemet är den del som tagit mest utrymme i praxis, något som inte fokuseras specifikt på i denna uppsats. Se också nedan under avsnittet 1.3. om material.

⁷ SOU 2013:56.

vara svåra att framställa, jämförande statistik förefaller inte intressant eller är så pass talande att den för den sakens skull inte betonas.

Jag utgår från att läsaren har grundläggande kunskaper i juridik samt är medveten om den intensiva samhällsdebatt kring friskolor som pågått de senaste åren. Ett kritiskt perspektiv kring lagstiftarens val av utformning av friskolornas reglering kontra aktiebolagets vinstmaximeringsprincip, utan någon sammanföring av dem båda, kommer att genomsyra arbetet.

1.5. Forskningsläge

Även om problematiken kring friskolorna har uppmärksammats har inte någon djupgående rättslig analys av aktiebolagets vinstsyfte i förhållande till de mål som uppställs för skolväsendet gjorts. Det aktiebolagsrättsliga vinstsyftet som självklar princip och utgångspunkt har inte heller det ifrågasatts i någon större utsträckning.⁸ Förmodligen beror det på att principen historiskt sett varit så självklar och ämnet därför inte varit intressant att behandla. Men med dagens privatisering av många statliga institutioner, samtidigt som det allmänna fortfarande ska stå för finansieringen, kan det däremot tänkas att ämnets relevans kommer att öka.

1.6. Uppsatsens disposition

I den första delen diskuteras tankegångarna bakom varför friskolor har accepterats inom skolväsendet, vad de anses bidra med, vad målen med utbildningen är och hur dessa mål ska uppnås. Därefter kommer aktiebolaget som associationsform med fokus på syftesbestämmelsen att diskuteras. Avsnittet efter diskuterar vilka konsekvenser som kan utläsas av aktiebolaget som associationsform och dess syftesreglering i förhållande till skolväsendet. Härefter kommer den SOU som utreder dagens friskolereglering att utredas och belysas. Slutligen kommer de olika delarna att sammanbringas i en analys och en sammanfattning.

⁸ Ohlson, 2012, s. 58; Nerep och Samuelsson, 2009, s. 204-205.

2. Friskolor som bedrivs i aktiebolagsform

2.1 Friskolesystemets uppbyggnad

Styrningen av Sveriges skolverksamhet har varierat, enligt dagens system har staten det övergripande ansvaret för utbildningssystemet och kommunerna ska i sin tur stå för den lokala organisatoriska och ekonomiska styrningen.⁹ Att ge individen friheten att själv få välja skola har varit en stark bidragande faktor till att Sverige har gått till att använda en decentraliserad målstyrd verksamhet som inbjuder privata verksamhetsformer i skolväsendet.¹⁰ Detta tydliggörs i den proposition som låg till grund för den nya skollagen.¹¹ Friskolor har funnits i decennier men regleringen av dem har likaså också skiftat, synsättet har dock genomgående varit att friskolorna bidrar till konkurrens¹² och mångfald¹³ på skolmarknaden och på sikt ska kunna bidra till ett mer kostnadseffektivt skolsystem för staten.¹⁴

I samband med att det ska finnas en frihet att välja har lagstiftaren även ansett det viktigt att skapa en reell möjlighet att *kunna* välja.¹⁵ I ett system där produkten styrs av staten men där privata aktörer tillåts att agera på marknaden så måste resurserna fördelas på ett sätt som de inte görs på en normal fri marknad.¹⁶ Samtidigt finns en grundlagsskyddad skolplikt samt en grundlagsskyddad rättighet till kostnadsfri grundskoleutbildning ombesörjd av det allmänna.¹⁷ Utbildning ska vara till för alla och skapandet av ett bidragssystem där staten finansierar även helt privatägda skolor ansågs vara den bästa formen för att skapa denna reella valmöjlighet.¹⁸ I den proposition som ligger till grund för den senaste skollagen anmärktes därför att ingen skillnad skulle göras mellan en allmän skola och en friskola skola gällande de

⁹ Prop. 1990/91:18 s. 17.

¹⁰ Prop. 1992/93: 230 s. 26-27.

¹¹ Prop. 2009/10:165 s. 203.

¹² Prop. 2009/10:165 s. 240; prop. 2008/09:199 s. 131.

¹³ Prop. 1992/93:230 s. 26-27.

¹⁴ Prop. 1991/92:95 s. 9; prop. 2008/09:199 s. 131.

¹⁵ Prop. 1991/92:95 s. 7-9.

¹⁶ SOU 2013:56 s. 86-87.

¹⁷ 2:18 RF; 7:2 Skoll; prop. 2009/10:165 s. 698; prop. 1985/86:10 s. 101.

¹⁸ Prop. 1991/92:95 s. 8, 14.

finansiella resurser som tillhandahålls av staten.¹⁹ Bidragsbeloppet varierar från kommun till kommun men ska i princip täcka de kostnader som finns för att bedriva utbildning. I detta innefattas lokalkostnad, läromedel, skolmåltider, lärarkostnader, administration etc.²⁰ Det bidrag som tilldelas friskolorna är baserat på kommunens genomsnittskostnad per elev och speglar därför inte nödvändigtvis genomsnittskostnaden per elev i en friskola.²¹

Idag innefattas friskolor i det svenska skolväsendet på samma sätt som allmänna skolor.²² Dock har det i förarbeten framförts en oro för att kvalitetskraven på utbildningen och elevernas kunskap och utveckling kan bli lidande om vinstintresset hos dessa företag blir för framträdande.²³ Det uppmärksammas att det finns en intressekonflikt mellan förväntningarna på vinstdrivande företag och målen för utbildningsväsendet.²⁴ Lagstiftaren sökte finna en lösning på detta med de s.k. SVB-bolagen som endast tillåter begränsad vinstutdelning.²⁵ I förarbetena framfördes att det var av vikt att verksamheter, som bedrivs i privat regi och som samtidigt ombesörjer samhällliga intressen, får eventuellt överskott att stanna kvar inom verksamheten.²⁶ Associationsformen är dock frivillig och används i begränsad utsträckning.²⁷

Huruvida friskolorna har en berättigad existens eller inte, har inte diskuterats i den SOU som utkom under 2013 och som behandlar en eventuell ny reglering av friskolorna.²⁸ Målet är att friskolorna så långt som möjligt ska omfattas av samma regelverk som gäller för de allmänna skolorna. Någon detaljregering är inte eftersträvad utan kravet på likhet och kvalitet, som är grundstenar i målet med utbildningen, ska kunna uppnås på olika sätt. Fokus ligger istället på värdet i att skolorna har en valmöjlighet i sin utformning av utbildningen²⁹, något som i sin tur

¹⁹ Prop. 2009/10:165 s. 238-241.

²⁰ SOU 2013:56 s. 80.

²¹ SOU 2013:56 s. 87.

²² Prop. 2001/02:35 s. 29.

²³ SOU 2003:98 s. 162.

²⁴ Prop. 2001/02:35 s. 31.

²⁵ 32 kap ABL.

²⁶ SOU 2003:98 s. 162.

²⁷ Sandström, 2010, s. 313-314.

²⁸ SOU 2013:56 s. 44.

²⁹ Prop. 2009/10:165 s. 203, 208, 239, 638.

ska effektivisera hela skolväsendet då tanken är att skolor som inte är framgångsrika kommer att väljas bort.³⁰

2.2. Syftet med skolgången

Syftet med skolgången ska vara att ge barn och ungdomar de kunskaper och värden som slås fast i 1:4 SkoL.³¹ Paragrafen är ett tillskott till den nya SkoL och utgör en tolkningsreferens för hur andra paragrafer i lagen bör uppfattas.³² Betoning har lagts dels på ett kunskapsuppdrag dels på ett värdegrundsuppdrag. Kunskapsuppdraget syftar till att varje elev ska nå de nationella målen med skolan, vilka resurser som krävs är således väldigt individanpassat. Hur väl målen uppnås mäts bl.a. genom betygen i de nationella proven.³³ Värdegrundsuppdraget är mer generellt utformat och syftar till att eleverna ska erhålla de grundläggande värderingar som det svenska samhället bygger på. Framför allt framhålls demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och förebyggande arbete mot bl.a. diskriminering som grundläggande i detta arbete.³⁴ Ansvaret för att målen uppnås, att kvaliteten är god och att utbildningen är likvärdig oavsett socioekonomisk bakgrund eller geografisk tillhörighet³⁵, ligger på varje huvudman³⁶ men särskilt och i sista hand på stat och kommun.³⁷ Kvalitetstillsyn ska ske för att säkerställa att de krav som uppställs i lag gällande de nationella målen uppfylls.³⁸

Enskilda får godkännas som huvudmän för grundskola och gymnasieskola om det anses att [den enskilde har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen] samt att [utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas].³⁹ I den första delen ska enligt förarbetena ekonomi och en tillräcklig elevkrets räknas in som sådana förutsättningar.⁴⁰ Då valfrihet betonas för ett konkurrenskraftigt och kvalitetssäkrat skolväsende läggs

³⁰ SOU 2013:56 s. 90-91, 211.

³¹ Prop. 2009/10:165 s. 219-222.

³² Prop. 2009/10:165 s. 634.

³³ Prop. 2009/10:165 s. 203, 206-207, 220, 231, 303.

³⁴ Prop. 2009/10:165 s. 219-222.

³⁵ Prop. 2009/10:165 s. 228-229; prop. 1982/83:1 s. 14.

³⁶ Prop. 2009/10:165 s. 248.

³⁷ Prop. 2009/10:165 s. 203-204.

³⁸ Prop. 2009/10:165 s. 303, 672.

³⁹ 2:5 SkoL.

⁴⁰ Prop. 2009/10:165 s. 642-644.

också vikt vid vilka olika gymnasieprogram som erbjuds eleverna, ur denna aspekt främjas mångfald och valfrihet.⁴¹ För en gymnasieskola som bedrivs i friskoleform är det viktigt att även närliggande kommuner på lång sikt inte ska beröras negativt, till exempel anges att en kommunal skola får lägga ner för att elevunderlaget blir för litet.⁴² Kontrollen av en etablering ska ske både ur kommun- och elevsynpunkt och med beaktande av samtliga variabler som kan spela in i bedömningen.⁴³

2.3. Kvalitetskraven i skolan

I propositionen till den nya SkoL föreskrivs vilka olika slags aspekter som förväntas finnas i en skola, oavsett huvudman. Att barn och ungdomar ska ha tillgång till skolhälsovård är en sådan aspekt. I propositionen indikeras att arbetet med skolhälsovården ska vara [förebyggande och hälsofrämjande] för att barnen ska få bästa möjliga utgångspunkt.⁴⁴ Det är ett relativt allmänt formulerat krav som syftar till att främja en god skolmiljö. Att söka påverka eleverna med skolans värdegrund omfattas bl.a. här.⁴⁵ Skolsköterska, kurator och psykolog ska finnas i alla skolor. I propositionen påpekas att rätt kompetens är viktigt men att hänsyn ska tas till de lokala förutsättningarna och att huvudmännen själva ska få organisera arbetet med elevhälsan och dess personal.⁴⁶ Studie- och yrkesvägledning har ansetts vara en viktig del i elevernas möjlighet att kunna utnyttja sin frihet att välja, att ha personal med kompetens och utbildning inom området är därför ett krav. Friskolan måste inte tillhandahålla tjänsten själv utan kan köpa in den, det viktigaste är markeringen att det ska finnas tillgång till sådan kompetens.⁴⁷ Eleverna ska vidare vistas i sådan miljö och ha tillgång till de material och resurser, inklusive skolbibliotek, som krävs för att utbildningen ska vara ändamålsenlig och för att eleverna ska kunna nå de nationella målen. Kraven är generellt utformade och flera remissinstanser påpekade att det är svårt att veta vad som ska inbegripas för att det ska anses tillräckligt, speciellt i begreppet ”skolbibliotek”. I propositionen framhåller ordföranden att anpassning till

⁴¹ Prop. 2009/10:157 s. 20-21.

⁴² Prop. 2009/10:165 s. 643.

⁴³ Prop. 2009/10:157 s. 21.

⁴⁴ Prop. 2009/10:165 s. 276.

⁴⁵ Prop. 2009/10:165 s. 275-276.

⁴⁶ Prop. 2009/10:165 s. 276-277.

⁴⁷ Prop. 2009/10:165 s. 279.

lokala förhållanden måste kunna ske och att kraven därför inte kan vara alltför detaljerade.⁴⁸

2.4. Uppföljning, granskning och tillsyn av utbildningen

Huvudmannen ska själv stå för att planera, utvärdera och utveckla utbildningen så att de nationella målen inom skolan nås.⁴⁹ I propositionen uttrycks särskilt att kvalitetsarbete är viktigt för att säkerställa likvärdig och kvalitativ utbildning i hela landet och att fokus ligger på nationella prov och andra sorters mätningar av elevers kunskap.⁵⁰ Det nämns ingenting om samma kvalitetsarbete gällande de andra berörda delarna av kvalitetskraven.⁵¹ Det ska inte ske någon egentlig redovisning av arbetet annat än om missförhållanden uppdragas⁵² men det anses vara till nytta för elever, föräldrars och andra huvudmäns skull att resultatnivån kan följas via t.ex. en hemsida.⁵³ Huvudmannen planerar lokalt sin egen uppföljning och ska åtgärda de brister som uppdragas, i detta innefattas även en frihet att placera de ekonomiska resurserna var de anses mest behövda. Ett förtydligande görs att även kvalitetsarbetet [i hög utsträckning bör anpassas efter lokala behov och förutsättningar].⁵⁴

Skolinspektionen ska utöva tillsyn över friskolorna för att se om de lever upp till de lagar och regler som gäller för att tillståndet att bedriva friskoleverksamhet förblir aktivt.⁵⁵ Framför allt är kunskapskraven av intresse.⁵⁶ Om en kvalitetsuppföljning påvisar brister i hur eleverna lever upp till de nationella målen i kunskap och betyg kan en tillsyn sättas in.⁵⁷ Om det vid tillsynen visar sig att eleverna inte uppfyller målen p.g.a. huvudmannens organisation kan detta föranleda ett föreläggande, vite eller återkallande av tillstånd. Samma sak gäller om huvudmannen brister på andra områden inom kvalitetsarbetet, t.ex. ifråga om tillgång till skolbibliotek.⁵⁸ Om en skola inte längre får eller kan erbjuda plats till en elev ska elevens hemkommun erbjuda en ny plats. Gäller det gymnasieskola är dock kommunerna bara skyldiga att

⁴⁸ Prop. 2009/10:165 s. 283-284.

⁴⁹ Prop. 2009/10:165 s. 303.

⁵⁰ Prop. 2009/10:165 s. 303-304, 671-673.

⁵¹ Prop. 2009/10:165 s. 302-304.

⁵² Prop. 2009/10:165 s. 302, 304-305.

⁵³ Prop. 2009/10:165 s. 305.

⁵⁴ Prop. 2009/10:165 s. 304-305.

⁵⁵ 26:2 SkolL; prop. 2009/10:165 s. 556-557, 894-895.

⁵⁶ 26:20 SkolL; prop. 2009/10:165 s. 556-557, 904.

⁵⁷ 4:3 SkolL; 4:7 SkolL; 26:6 SkolL; prop. 2009/10:165 s. 556-557.

⁵⁸ 26 kap SkolL; prop. 2009/10:165 s. 539-540, 898.

erhålla nationella program, således erbjuds inte samma utbud av valmöjligheter som finns på den totala skolmarknaden.⁵⁹

3. Aktiebolaget som associationsform – syftesbestämning

3.1. Huvudregel vinstmaximen

Att syftet med ett aktiebolag som absolut huvudregel är att generera vinst som ska delas ut till aktieägarna framgår indirekt av 3:3§ ABL:

”Om bolagets verksamhet helt eller delvis skall ha ett annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna, skall detta anges i bolagsordningen. I så fall skall det också anges hur bolagets vinst och behållna tillgångar vid bolagets likvidation skall användas”.

Att lagstiftaren ansett att aktiebolagets primära syfte är vinstgenerering till aktieägarna framgår av förarbetena både till den gamla och nya aktiebolagslagen.⁶⁰ För det första visar det sig i det knappa regelverk som omgärdar bestämmelserna om meningen med bolagsformen. Detta dels genom att syftet inte behöver uttryckas direkt i annat fall än om det ska avvika från vinstmaximen, dels genom att någon ytterligare eller tydligare reglering kring syftet och förhållningssättet till det inte ansetts nödvändigt att förtydliga i lag.⁶¹ För det andra visar det sig i frånvaron av en djupare diskussion kring ämnet i den juridiska doktrinen.⁶²

Att syftet är styrande yttrar sig i att de olika bolagsorganen har att förhålla sig till syftet så som det kommer till direkt eller indirekt uttryck i bolagsordningen.⁶³ Någon

⁵⁹ 10:24 SkoL; 15:30 SkoL; 16:42 SkoL; SOU 2013:56 s. 61, 67.

⁶⁰ Prop. 1975:103 s. 476; prop. 2004/05:85 s. 218-219.

⁶¹ Prop. 1975:103 s. 297, 382 och 476; prop. 2004/05:85 s. 219, 540.

⁶² Ohlson, 2012, s. 58; Nerep & Samuelsson, 2009, s. 204-205; Bergström & Samuelsson, 2012, s. 23.

⁶³ Under vissa förutsättningar kan det föranleda skadeståndsansvar att frångå föreskrifter i bolagsordningen, jmf 29 kap ABL.

tydlig regel om detta finns inte utan kan snarast utläsas ur generalklausulerna där det framgår att beslut som inte är förenliga med syftet kan angripas.⁶⁴

Svårare kan vara att avgöra *när* ett beslut inte är förenligt med syftet. Styrelsen måste ha relativt fria händer att ta beslut som de anser är främjande för bolaget. Utan ett visst mått av frihet skulle de inte kunna ta några affärsrisker alls, något som inte skulle gynna affärsmarknaden.⁶⁵ Därför anses enligt praxis endast sådana beslut som uppenbart frångår syftet som angripbara.⁶⁶ Problematiken kring om det går att värdera affärsmässighet och om rättsväsendet verkligen ska ägna sig åt den typ av företagsstyrning som det i sådant fall skulle innebära, har diskuterats i doktrinen, men då i förhållande till generalklausulerna⁶⁷ i ABL.⁶⁸

Att ha detta monistiska och enkelspåriga synsätt på aktiebolagets funktion som vinstmaximeringsprincipen ger, är värdefullt ur tre aspekter. Dels för att aktieägarna vid sin placering kan lita på att bolaget syftar till att förvalta deras kapital på bästa sätt, så att det ökar och aktieägarna kan få utdelning för sin risk. Dels för att ledningen i bolaget vet vad de har att förhålla sig till, vad deras arbete och beslut ska gå ut på.⁶⁹ Dels också för andra intressenter, främst borgenärer, som handlar med eller har intresse av hur bolaget utvecklar sig.⁷⁰

Många av de regler som omgärdar aktiebolaget har tillkommit som skyddsregler för olika intressenter; aktieägare generellt, minoritetsaktieägare och borgenärer framför allt. Då aktieägarna som huvudregel saknar personligt ansvar för kapitalassociationen är det viktigt att täppa till de hål som skulle kunna utgöra risker för tilltron för existensen av bolagsformen.⁷¹

⁶⁴ 7:47 och 8:41 ABL; prop. 1975:103 s. 382; Karnov bokverk 2013:14 del I s. 1430 not. 467.

⁶⁵ Sandström, 2010, s. 257; Johansson, 2011, s. 156; Stattin, 2005, s. 110.

⁶⁶ NJA 1987 s. 394; Sandström, 2010, s. 257.

⁶⁷ 7:47 och 8:41 ABL.

⁶⁸ Karnov 13/14 band I s. 1430 not. 469; Pehrson, 1987, s. 483-502; Nerep, 2003, s. 295 ff..

⁶⁹ Något som visserligen är mest intressant i aktiebolag med spritt ägande.

⁷⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 18-21, 51.

⁷¹ Prop. 2004/05:85 196; Johansson, 2011, s. 87.

3.2. Undantag till vinstmaximen: vinstutdelning till annan än aktieägare

Om syftet delvis eller helt ska avvika från vinstmaximeringsprincipen ska detta skrivas in i bolagsordningen, aktiebolagets främsta styrdokument förutom ABL, som en föreskrift.⁷² Det divergerande syftet måste följa ABL och annan lagstiftning. Om föreskrifterna är flera till antalet får de inte heller vara inbördes motsägelsefulla.⁷³ Om vinstmaximen inte ska följas krävs det också en förklaring till hur överskottet annars ska fördelas.⁷⁴ Regeln syftar främst till att skydda borgenärer från osäkerhet och att beslut fattas som är till nackdel för dem. En förändring i bolagsordningen kan därför aldrig innebära att dessa skyddsregler åsidosätts.⁷⁵ Ett syfte som föreskriver att vinstutdelning ska ske till annan än aktieägare kan däremot ändas genom majoritetsbeslut.⁷⁶

4. Konsekvenser av det aktiebolagsrättsliga syftet i förhållande till skolväsendet

I förhållande till skolväsendet är önskemålet från lagstiftarens sida att aktiebolag som bedriver friskolor ska ta hänsyn till andra intressen än enbart vinst, framför allt gällande kvaliteten på verksamheten och utbildningen.⁷⁷ Frågan blir därför hur lagstiftaren ska få företagen att ta denna hänsyn. Det har, som ovan presenterats, framförts en oro för att vinstsyftet kan bli för styrande och det på bekostnad av t.ex. kvaliteten.⁷⁸

4.1. Vinstmaximen som enda syfte

Den klassiska synen på aktiebolaget har varit att associationsformen bidrar till ett företagssystem som strävar efter så billiga och effektiva lösningar och idéer som

⁷² 3:3 ABL; Stattin, 2005, s. 103-104.

⁷³ Prop. 1975:103 s. 297-298; prop. 2004/05:85 s. 538.

⁷⁴ 3:3 ABL; prop. 2004/05:85 s. 540.

⁷⁵ Oavsett om alla aktieägare skulle samtycka. Prop. 2004/05:85 s. 540, 369-370; Sandeberg, 2007, s. 137; Nerep och Samuelsson, 2009, s. 203.

⁷⁶ 7:44 ABL; Sandström, 2010, s. 313; Karnov bokverk 2013/14 band I s. 1429 not 460.

⁷⁷ Se avsnitt 1.1. och 1.3. ovan rörande kvalitet i skolan.

⁷⁸ Se under ovan avsnitt 2.1.; SOU 2003:98 s. 162; prop. 2001/02:35 s. 31.

möjligt, något som i sin tur leder till en väl fungerande konkurrens och lägre priser. Dessa aspekter är vad som bl.a. anses vara ändamålet med bolagsformen, tillsammans med att det attraherar kapital och möjliggör olika företagsidéer.⁷⁹ Konkurrens och effektivitet är även något som lagstiftaren eftersöker i skolväsendet.⁸⁰

Johansson framför vikten för en associations medlemmar att ha ett gemensamt syfte. Syftet är vad associationen ska ha i uppgift att uppfylla och vad som utgör grunden för bolagsstyrningen.⁸¹

Bergström och Samuelsson menar att aktieägarnas och borgenärernas intressen sammanfaller när det handlar om vinstmaximeringsprincipen.⁸² Principen är viktig för att kunna attrahera kapital men främjar också borgenärsintresset vid bl.a. kreditbedömningar. Författarna menar att detta delvis förklarar varför associationsformen är så framgångsrik.⁸³ Eftersom associationsformen är uppbyggd med kapitalet som huvudfokus är det naturligt att vinstsyftet som huvudregel är styrande.⁸⁴ Bolagen ska utgå från vinstmaximeringsprincipen vid sitt beslutsfattande och aktiebolaget som associationsform är därför [inte nödvändigtvis lämplig för all slags verksamhet].⁸⁵

Ohlson framhåller att lagstiftningen byggts upp kring att vinst ska vara det enda som styr men att bolagsformen är ett vinnande koncept också för att den är flexibel⁸⁶ och inte utgörs av personligt ansvar. Han påtalar också att den klassiska synen på aktiebolaget som en kapitalassociation med aktieägarintresset och vinstmaximering som högsta prioritet, inte längre nödvändigtvis behöver vara den enda definitionen av ett aktiebolag. Ohlson menar att dagens samhälle föranlett att aktiebolag numera drivs av långt flera syften och orsaker än så.⁸⁷

⁷⁹ Sandström, 2010, s. 313; Stattin, 2005, 39-41; Andersson, 1995, s. 126-129.

⁸⁰ Se under avsnitt 2.1.

⁸¹ Johansson, 2011, s. 33-34.

⁸² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 51.

⁸³ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 51, 2012.

⁸⁴ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 24, 288.

⁸⁵ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 52, 50, 288.

⁸⁶ Företagsstorlek, verksamhetens inriktning och ägarsammansättningar nämns som exempel.

⁸⁷ Ohlson, 2012, s. 44, 56.

I propositionen till den nya aktiebolagslagen framförs att associationsformen är lämplig för framför allt nya verksamheter som dessutom är omfattande ur ekonomisk synvinkel.⁸⁸

Samuelsson menar att aktiebolaget är förknippat med ett värde, vinstmaximeringsprincipen, och att förståelsen kring associationsformen utgår ifrån detta värde. Vinstsyftet är dessutom beteendestyrande och uppfyllandet av det kan lätt mätas.⁸⁹ Att bolagsformen är så framgångsrik menar författaren utgöras av bl.a. dessa faktorer.⁹⁰

4.2. Icke reglerade nyanserade syften

En ytterligare dimension tillkommer om det också accepteras att andra värden vägs in i beslutsprocessen hos ett företag, dock utan reglering utan som sidorestriktioner från stämman och styrelsen. Fenomenet brukar kallas för CSR, Corporate Social Responsibility,⁹¹ och typexemplet inom doktrinen är hållbar utveckling av miljön.

För att inte förlora i anseendekostnader och för att kunna gynna vinstmaximeringsprincipen i slutändan, tar företagen etisk och/eller moralisk hänsyn till förmån för samhället och dess utveckling. Dessa s.k. nyanserade syften kan då ses som steg på vägen till att uppfylla vinstmaximen, men beslutas helt på frivillig basis, är inte nedtecknade som föreskrifter i bolagsordningen och är alltid underordnade vinstmaximen.⁹²

Lagstiftaren har påpekat att sådan eventuell hänsyn får ske med reglering utanför ABL.⁹³ De föreskrifter i bolagsordningen som är tvingande finns reglerade men omfattar inte CSR eller andra nyanserade syften. Några möjligheter att med dagens regelverk kunna implementera nyanserade syften i bolagsstyrningen eller bolagsordningen med tvång finns således inte.⁹⁴

⁸⁸ Prop. 2004/05:85 s. 196.

⁸⁹ Samuelsson, 2011, s. 369.

⁹⁰ Samuelsson, 2011, s. 363-364.

⁹¹ Se avsnitt "Begrepp och förklaringar" för ytterligare presentation av begreppet.

⁹² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 281-283; Ohlson, 2012, s. 91.

⁹³ Prop. 2004/05:85 s. 219-220.

⁹⁴ Jmf 3:1 ABL.

Nerep och Samuelsson menar att vinstsyftet utgör en grundläggande egenskap hos associationsformen och bör vara styrande vid beslutsfattande. Författarna menar att det i snäv bemärkelse inte längre kan vara fråga om ett aktiebolag om verksamheten inte bedrivs i vinstsyfte.⁹⁵

Bergström och Samuelsson hävdar i linje med ovan att det inte längre kan vara fråga om en kapitalassociation om hänsyn ska tas till andra intressen än vinst, om dessa intressen har en negativ inverkan på vinstmaximeringsprincipen. De påtalar att detta inte innefattar normer som ställs upp i lagstiftning och som i sig påverkar handlingsutrymmet hos ett bolag.⁹⁶ Dock framhålls att andra intressen i form av CSR börjar konkurrera med den traditionella aktieägarmodellen.⁹⁷

Ohlson hävdar att nyanserade syften inte behöver föranleda ett ingrepp i vinstmaximeringsprincipen. Genom olika direktiv från ledning och ägare kan det istället ses som att handlingsutrymmet minskar men vinstsyftet står fast, precis som att lagstiftning kan inverka hur ett aktiebolag får bedriva sin verksamhet. Regleringen bör dock ske genom att syftet tydliggörs som nyanserat och därför utgörs av ett gemensamt mål istället för ett medel att uppnå vinstmaximen. Risken skulle annars bli att det nyanserade syftet får stå tillbaka varje gång det skulle inverka negativt på vinstmaximeringsprincipen. Ohlson syftar här på olika typer av CSR och inte specifika kvalitetskrav i skolan, paralleller till samhällsnytta kan dock dras.⁹⁸

Bergström och Samuelsson menar att lagstiftning kan bidra till begränsningar i ett bolags handlingsutrymme, men att det inte påverkar faktumet att vinstmaximeringsprincipen fortfarande ska upprätthållas som enda vägledande princip för hur bolaget ska styras.⁹⁹ Bergström och Samuelsson hävdar vidare att nyanserade syften – till skillnad mot vinstmaximeringsprincipen som enda norm – kan se så olika ut att det inte går att ta fram ett system för handlingsalternativ eller uppföljning då kraven och målbilden förefaller så oklar.¹⁰⁰

⁹⁵ Nerep och Samuelsson, 2009, s. 205.

⁹⁶ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 24.

⁹⁷ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 280.

⁹⁸ Ohlson, 2012, s. 57.

⁹⁹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 24.

¹⁰⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 282-283.

Samuelsson anför att i en konkret situation där två syften inte är förenliga förväntas det att vinstmaximeringsprincipen prioriteras.¹⁰¹ Han anför vidare att andra intressen väl kan finnas med i beslutsfattandet och att detta inte behöver föranleda något problem ur ledningssynpunkt, så länge de kan motiveras efter vinstmaximeringsprincipen, men att det samtidigt kan utgöra problem ur kontrollsynpunkt och därför minska viljan för potentiella aktieägare att investera.¹⁰²

Sandström framhåller att om hänsyn ska tas till andra intressen än renodlat vinstintresse kommer detta att motverka företagsegoismen vilket skulle hämma bolagsformen samt den ekonomiska tillväxten.¹⁰³ Själva idén med maximal vinstutdelning på satsat kapital är vad som driver företagen till att vilja effektivisera och skapa billiga företagslösningar.¹⁰⁴ Vinstsyftet bör därför vara det enda intresset för handen.¹⁰⁵

Även Stattin menar att associationsformen varken kan eller ska främja allmänna samhällsintressen då det skulle förta den ekonomiska effekten av associationsformen. Det övergripande ändamålet är att främja näringsverksamhet och på så sätt bidra till en ökad omsättning av bl.a. tjänster.¹⁰⁶

4.3. Konkurrerande syften

Lagstiftaren har också öppnat väg för att styra aktiebolag med andra syften genom att göra syftesparagrafen dispositiv och där uttryckligen föreskriva vilket syfte aktiebolaget ska ha.¹⁰⁷

Flera författare framhåller att möjliggörandet av att i bolagsordningen fastställa dualistiska syften banar väg för en mer osäker företagsstyrning där vägen och målet med bolaget inte är självklart. Ett företag med en dualistisk syftesbestämning får problem att avgöra vilket av syftena som ska få företräde vid en syfteskollision. Ur både lednings- och kontrollsynpunkt kan detta föranleda att företagsstyrningen i dessa

¹⁰¹ Samuelsson, 2011, s. 368.

¹⁰² Samuelsson, 2011, s. 365, 373-374.

¹⁰³ Sandström, 2010, s. 60.

¹⁰⁴ Sandström, 2010, s. 313-314.

¹⁰⁵ Sandström, 2010, s. 60, 261-262, 267.

¹⁰⁶ Stattin, 2005, s. 40-42.

¹⁰⁷ Se ovan avsnitt 3.2.

fall bli haltande.¹⁰⁸ Många beslut som objektivt sett är misslyckade kan motiveras med att det andra syftet skulle tillfredsställas.¹⁰⁹

Ohlson poängterar vikten av att ha ett väldefinierat syfte för att bolaget ska fungera internt och externt¹¹⁰ men att dualistiska syften i sig inte behöver utgöra ett problem.¹¹¹ Ett tydliggörande av syftet i bolagsordningen skulle därför bidra till en större säkerhet för både ledning, ägare och andra intressenter, fram för allt borgenärer.¹¹² Bolagsordningen har annars setts mest som ett skydd för aktieägarna.¹¹³ Ohlson hävdar att de problem som kan uppstå ur kontroll- och ledningssynpunkt när konkurrerande syften används, kan motverkas genom att kvantitativt eller metodiskt mäta uppfyllandet av syftena. Han föreslår i ett exempel att det inom skolväsendet skulle vara möjligt att sätta ett kvalitativt mätbart krav på utbildningen, när kravet är uppnått kan den kvarvarande vinsten utdelas.¹¹⁴ Uppfyllandet eller fördelningen skulle då preciseras i bolagsordningen.¹¹⁵

Nerep och Samuelson hävdar istället att två konkurrerande syften leder till att både upphävs och ett nytt syfte måste skapas som inte är förenligt med de två tidigare.¹¹⁶

Sandström är skeptisk till någon reglering av syftet i ABL till förmån för fler syften än endast vinstmaximeringsprincipen, visserligen är diskussionen med beaktande endast av CSR men kan vara intressant också ur perspektivet att ett bolag kan ha flera syften, oavsett vilka dessa är. Resultatet av dualistiska syften hävdas bli en osäker företagsstyrning när kollisionen av syftena sinsemellan ska regleras eller förenas, samt frambringa svårigheter vid ansvarsutkrävande då det ena syftet fått stå tillbaka för att det andra ska uppnås. Sandström framhåller att om andra intressen ska spela in får de göra det så länge de inte motverkar vinstmaximen, endast på frivillig basis och inte genom reglering i lag.¹¹⁷

¹⁰⁸ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 289; Sandström, 2010, s. 262.

¹⁰⁹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 287; Sandström, 2010, s. 262.

¹¹⁰ Ohlson, 2012, s. 49-51, 65-68, 111-112.

¹¹¹ Ohlson, 2012, s. 44, 55-56.

¹¹² Ohlson, 2012, s. 113-115.

¹¹³ Stattin, 2005, s. 105-106, 108-109.

¹¹⁴ Ohlson, 2012, s. 55.

¹¹⁵ Ohlson, 2012, not 45 på s. 55.

¹¹⁶ Nerep och Samuelsson, 2009, s. 206.

¹¹⁷ Sandström, 2010, s. 60, 261-262, 266-267.

Bergström och Samuelsson är också starkt kritiska till en beslutsmodell där modifiering av bolagsordningen görs och menar att den skulle få tillämpningsproblem likt de som Sandström uppmärksammat.¹¹⁸ Även om syftena skulle rangordnas i bolagsordningen framhålls att det är svårt att avgöra huruvida det andra syftet verkligen är uppnått samt att det är svårt att förelägga någon slags beslutsnorm som ska föranleda att båda syftena kan uppnås.¹¹⁹ Eftersom vinstmaximen också tillåter andra beslutskriterier, så länge de är förenliga med vinstmaximeringsprincipen, bör det beslutskriteriet fortsättningsvis också vara det bestämmande i alla sammanhang.¹²⁰

Sammanfattningsvis har således aktiebolag som bedriver friskolor ett fritt val att implementera syften i bolagsordningen för att tydliggöra t.ex. att de bedriver friskolor i syfte att generera vinst, men att syftet också ska vara att bedriva kvalitativ utbildning. Detta är dock inget som kan påtvingas bolagen med dagens reglering. Inom skolväsendet rör sig inte problematiken kring huruvida ledningen tar beslut som inte är förenliga med vinstsyftet, utan snarare att det förhållandet verkar vara det enda beslutskriteriet för handen. Detta vill lagstiftaren förändra när det gäller friskolor som bedrivs i aktiebolagsform, vilket kommer att beskrivas i det följande.

5. SOU 2013:56 Friskolorna och dess framtida reglering

Regeringen tillsatte en kommitté för att utreda hur den fortsatta regleringen av friskolorna ska se ut, vilket har utmynnat i en SOU som utkommit under året.¹²¹ Kommittén har inte ifrågasatt om aktiebolaget är en positiv ägandeform inom skolväsendet, någon översiktlig analys av vinstdrivande företag har över huvud taget inte gjorts. Kommittén konstaterar däremot att friskolereformen har varit framgångsrik p.g.a. att bolagen har rätt att vara vinstdrivande och har rätt att dela ut

¹¹⁸ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 287-289.

¹¹⁹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 289.

¹²⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 293.

¹²¹ SOU 2013:56.

vinst till sina ägare.¹²² Det anses också viktigt att friskolor som bedrivs i aktiebolagsform går med vinst så att investeringar kan göras inför framtiden.¹²³

Aspekter som ska tydliggöras och regleras är att utbildningen ska vara kvalitativ, att huvudmännen ska vara seriösa och kompetenta och att bolagsformen ska vara långsiktig.¹²⁴ Det finns idag ingen gräns eller nivå som styr vad bidragsresurserna ska täcka, men kvaliteten på utbildningen ska vara så pass hög att utbildningsmålen kan nås.¹²⁵ I utredningen påpekas att det för närvarande inte finns något system för att bl.a. tillsynen ska omfatta en kvalitetsbedömning av verksamheten i sig.¹²⁶

En kartläggning gjordes av de då tretton största skolföretagen som bedrevs av aktiebolag. Utredningen kunde inte finna ett övertygande samband mellan ekonomiska uttag i ägarföretaget och bristande kvalitet i skolan.¹²⁷ Kommittén påpekar att det är en för liten undersökning för att kunna dra generella slutsatser och att bristande tillgång till underlag kan vara orsakerna till detta.¹²⁸ Av kartläggningen konstaterades dock att vinstutdelning utgör en väldigt stor del av värdeöverföringar i de bolag som var med i undersökningen.¹²⁹ Andra värdeöverföringar utgörs av räntor på lån samt koncernbidrag.¹³⁰

Kommittén framhåller värdet av att kunna mäta kvalitet då det bidrar till att asymmetrisk informationsinhämtning elimineras vilket skapar mer framgångsrik konkurrens och ett bättre underlag till ett välunderbyggt val för eleverna.¹³¹ Det är också av värde att huvudmännen vet vad som krävs för att uppfylla målen i skolan, dagens generellt formulerade och målstyrda lagstiftning ger inget konkret mått på vad kvalitet innebär. Det blir därför svårt att både mäta, bedöma och påvisa kvalitet. Att kunna mäta alla mål som uppställs anges vara omöjligt men att förbättra

¹²² SOU 2013:56 s. 44.

¹²³ SOU 2013:56 s. 79.

¹²⁴ SOU 2013:56 s. 62, 79, 288.

¹²⁵ SOU 2013:56 s. 62; 1:4 SkoLL.

¹²⁶ SOU 2013:56 s. 165.

¹²⁷ SOU 2013:56 s. 205-210.

¹²⁸ SOU 2013:56 s. 186-187, 199, 207.

¹²⁹ SOU 2013:56 s. 200.

¹³⁰ SOU 2013:56 s. 184-185, 201-202.

¹³¹ SOU 2013:56 s. 212, 237-238.

informationssystemet gällande framför allt kunskapsuppdraget skulle vara både möjligt och värdefullt, eftersom det bidrar till större transparens på skolmarknaden.¹³²

Det kvalitetsmått som idag finns att tillgå är elevernas betyg i förhållande till de nationella målen, men det anses vara både vara otillräckligt och inte helt representativt.¹³³ Utredningen visar på att en enskild individs resultat beror på så många olika bakomliggande faktorer; lärarens kompetens, materiella resurser, geografisk hemvist, socioekonomisk bakgrund och föräldrarnas förmåga att ge stöd till barnet, för att nämna några.¹³⁴ Betyg kan således inte ensamt vara avgörande för att mäta kvalitet av en hel verksamhet. Lokaler, utbildningsutrustning, trivsel, skolans arbete med värderingar osv. har också en avgörande roll.

Det föreslås därför att systemet ska byggas upp efter tre mätbara kriterier.¹³⁵ Strukturkvalitet ska mäta de resurser som skolan har att tillgå och vad de används till. Lärartäthet och lärarkompetens förs det redan idag statistik över, medan t.ex. skolhälsa, lokaler, material, och måltider inte omfattas.¹³⁶ Det poängteras dock att bara för att kostnaderna skulle vara lägre för en delpost betyder det inte att kvaliteten skulle vara sämre, och tvärtom. Men det krävs åtminstone resurser av något slag för att kunna nå kvalitet i de olika delarna. Att friskolornas resursplanering idag till stora delar omfattas av sekretess kan innebära ett problem i frågan.¹³⁷ Olika enkäter ska syfta till att bidra med en inblick i hur skolverksamheter fungerar, så kallad processkvalitet. Vad som ska inbegripas är bl.a. hur väl eleverna trivs och vilket skolmaterial de har att tillgå.¹³⁸ Kunskapskvalitet ska fortsättningsvis enklast bedömas via nationella prov och andra test över elevernas kunskaper. Medvetna om de faktorer som bidrar till att olika barn har olika behov, är det upp till huvudmannen att vid sin resursfördelning fördela efter dessa behov.¹³⁹

¹³² SOU 2013:56 s. 238.

¹³³ SOU 2013:56 s. 211-212, 215, 220-221.

¹³⁴ SOU 2013:56 s. 222-227.

¹³⁵ SOU 2013:56 s. 214-215.

¹³⁶ SOU 2013:56 s. 241.

¹³⁷ SOU 2013:56 s. 68, 241.

¹³⁸ SOU 2013:56 s. 217, 241-242.

¹³⁹ SOU 2013:56 s. 214-215, 240.

En annan aspekt som uppmärksammas är att skolans elever inte är kunder eller köpare på samma sätt som en vanlig fri marknad har. Eleverna i skolpliktig ålder är dels skyldiga att gå i skolan, dels kommer inte tjänsten kunna utvärderas förrän i efterhand och dels finansierar och fastställer staten ramarna för verksamheten. Att välja bort något baserat på ett välgrundat val blir därför problematiskt.¹⁴⁰

Vidare ses det som ett problem att det idag inte finns någon prövning av huvudmannens lämplighet då detta kan framkalla ett kortsiktigt tänkande¹⁴¹ och kommittén vill därför införa en personlig och ekonomisk prövning.¹⁴² Det tillsattes en ägarprövningsutredning under 2012 för att utreda formerna för detta, men något besked i frågan kommer inte förrän tidigast första kvartalet under 2014.¹⁴³

Kommittén diskuterar också om det finns ett behov av att reglera syftet i aktiebolagslagen så att det skulle överensstämja med målet för skolutbildningen. Det skulle tydliggöra att ett långsiktigt företagande eftersträvas där kunskap och kvalitet ska vara vägledande, istället – eller innan – det kan bli tal om någon vinstutdelning. Dock uppmärksammas de problem som en sådan förändring skulle kunna innebära. Bl.a. hur dessa två syften skulle avvägas mot varandra, hur vinsten i sådant fall skulle regleras och hur, eller om, det är möjligt att skolans syfte ersätter vinstsyftet. Även detta förslag kommer att presenteras av ägarprövningsutredningen.¹⁴⁴

6. Analys

Ett väldefinierat syfte utgör grunden i en lyckad företagsverksamhet. Utan syfte finns ingen naturlig styrning och eventuell måluppfyllnad blir omöjlig att både mäta och uppnå. Traditionellt sett har vinstmaximeringsprincipen ansetts vara aktiebolagets primära syfte. Bolagets uppgift blir att genom verksamheten generera maximal vinst till utdelning till de aktieägare som riskerat kapital i bolaget. Tanken förefaller naturlig. Det klassiska synsättet på aktiebolaget som associationsform är att det möjliggör olika företagsidéer och på så vis bidrar till både samhällsekonomin och

¹⁴⁰ SOU 2013:56 s. 87, 90.

¹⁴¹ SOU 2013:56 s. 294.

¹⁴² SOU 2013:56 s. 289.

¹⁴³ Dir. 2012:131; Fi 2012:11.

¹⁴⁴ SOU 2013:56 s. 20, 314-315.

samhällsutvecklingen genom konkurrens och mångfald av valmöjligheter av bl.a. tjänster. För att kunna attrahera kapital till skapandet av nya företag krävs någon form av incitament. Den potentiella vinstutdelningen på satsat kapital samt det faktum att aktieägarna som huvudregel står utan personligt ansvar för verksamhetens förevarande utgör sådana incitament. Dessa aspekter är även karaktäristiska drag som utmärker aktiebolaget från andra associationsformer. Då lagstiftaren inte lagt någon större vikt vid att reglera aktiebolagets syfte mer än vad som gjorts i 3:3 ABL vill jag hävda att uppbyggnaden av reglerna kring aktiebolaget därför har utgått från att vinstmaximeringsprincipen ska vara aktiebolagets primära syfte. Det är vinstsyftet som attraherar kapital från utomstående investerare och på så vis möjliggör företagsverksamhet. Precis som Bergström och Samuelsson framhåller blir vinstmaximeringsprincipen därför den naturliga utgångspunkten, kapitalet sätts i centrum och bolagsformen måste förstås därefter. Här ligger också förklaringen till att vinstsyftet historiskt sett inte har ifrågasatts i någon större bemärkelse.

Skolväsendets syfte är att barn och ungdomar ska erhålla de kunskaper och värderingar som fastslås i Skoll. Lagstiftaren betonar vikten av en kvalitativ och likvärdig utbildning för att nå de mål som ställs ur elev- och samhällsynpunkt. Det fria skolvalet är en av de främsta anledningarna till varför skolmarknaden öppnats upp för privata aktörer. Det fria valet ska bidra till en bättre konkurrens och mångfald på skolmarknaden, något som i sin tur ska leda till bättre kvalitet och kostnadseffektivitet inom hela utbildningssystemet. Precis som Samuelsson argumenterar anser jag att vinstsyftet är beteendeskapande. Som det har redogjorts för ger vinstmaximeringsprincipen incitament för aktieägare att vilja riskera kapital i förhoppning om att det ska ge utdelning på satsat kapital. Det utgör också grund för aktieägarna att vilja kostnadseffektivisera så att företaget ska generera mesta möjliga vinst. Till följd av detta skapas också en konkurrenskraft. Både kostnadseffektivitet och konkurrenskraft var aspekter som lagstiftaren eftersökte inom skolväsendet och två av anledningarna till varför friskolorna tilläts verka på samma premisser som de allmänna skolorna. Således anser jag, precis som Bergström och Samuelsson, att dessa delar utgör anledningen till varför aktiebolaget är en framgångsrik bolagsform och också anledningen till varför majoriteten av gymnasieskolor bedrivs i aktiebolagsform.

För att möjliggöra det fria valet av skola har friskolorna fått samma rättigheter som de allmänna skolorna. Som en del i detta erhåller friskolorna samma bidrag per elev som hemkommunen. Det kan konstateras att bidraget inte behöver motsvara vad kostnaden för en elev faktiskt är. Det i sig utgör ett incitament till att bedriva friskola i just aktiebolagsform, genom kostnadseffektivitet bildas ett överskott. Det som utgör disponibla tillgångar av överskottet kan sedermera plockas ut i vinst eller användas i annan form, t.ex. koncernbidrag. Jag vill därför hävda att aktiebolaget som associationsform är förenligt med att bedriva friskola med beaktande endast av ABL:s vinstsyfte. Att aktiebolaget är den dominerande associationsformen på skolmarknaden är därför ingen slump. Den klassiska synen på aktiebolagets aktieägarintresse och vinstmaximeringsprincipen som huvudsyfte bevisar sig här.

En annan dimension tillkommer när betoning också läggs på att utbildning som bedrivs i aktiebolagsform ska vara kvalitativ nog att uppnå de värde- och kunskapsmål som uppställs i SkoL. I det förhållandet tillkommer fler parametrar att ta hänsyn till än endast vinstmaximeringsprincipen. För att kunna analysera vad det får för konsekvenser måste det först analyseras vad kvalitet innebär.

Lagstiftaren har angett flera krav på hur utbildningen ska bedrivas och utformas för att syftet med utbildningen ska kunna uppnås. Betoning har lagts på ett värde- och kunskapsuppdrag. Som redogjorts för innefattas här bl.a. tillräckliga materiella resurser såsom böcker och lokaler men också rätten till skolhälsovård och trivsam skolmiljö betonas. Kunskapsuppdraget kan idag mätas relativt enkelt genom betyg, men då betyget beror på flera variabler blir det ensamt inte en rättvis bedömning av utbildningen och verksamhetsformen som står bakom utbildningen. Kvalitetsmätningar för de andra kraven som ställs kan inte lika enkelt belysas. I förarbetena har poängterats att regleringen inte ska vara för detaljrik då det inverkar negativt på huvudmännens valmöjligheter i utformningen av verksamheten. Resultatet blir en generell reglering av kvalitetskraven vilket också innebär en otydlighet kring vad som utgör kvalitativ utbildning.

Lagstiftningen ger inte heller något konkret svar på vilket syfte, aktiebolagets eller utbildningsväsendets, som ska prioriteras. Det måste av framställningen anses besvarat att dessa båda aspekter inte automatiskt är förenliga. Då det med dagens

lagstiftning saknas ett mått på vad kvalitet är, samt en avsaknad av ett system för att mäta och utvärdera kvalitativ utbildning, möjliggör detta för aktiebolagen att endast agera med vinstsyftet för handen. Utan ett förtydligande kommer vinstmaximeringsprincipen vara den klart ledande principen för aktiebolag som bedriver utbildning i friskolor. Detta på bekostnad av de generella kunskaps- och värdegrunder som ställs upp i skollagstiftningen. Lagstiftarens oro kring att de aktiebolagsrättsliga förväntningarna på vinst kan bli för framträdande i förhållande till de krav som uppställs i utbildningsväsendet anser jag därför vara befogade.

Bergström och Samuelsson påpekade att aktiebolaget som bolagsform inte nödvändigtvis är lämpad för all slags verksamhet. Om hänsyn inte bara ska tas till vinstmaximeringsprincipen utan också till specifika kvalitetskrav inom utbildningsväsendet, anser jag även att det påpekandet är motiverat.

På senare tid har det ifrågasatts, bl.a. av Ohlson, om inte aktiebolaget också kan förstås utifrån andra syften än en renodlad vinstmaximeringsprincip samt om det endast är aktieägarintresset som ska prioriteras. Då någon hänsyn till andra intressen inte kan påtvingas aktiebolagen med dagens reglering i ABL, anser jag att samhället endast kan ha en förhoppning om att aktiebolagen tar hänsyn till att de också ska bedriva en kvalitativ utbildning till förmån för eleverna och samhället i stort. Något som också verkar ha varit lagstiftarens förhoppning. Frågan blir därför om aktiebolagets vinstsyfte kan förenas med skolväsendets krav på kvalitativ utbildning utan ett förtydligande i lag eller bolagsordningen.

Svårigheterna kring dualistiska syften har uppmärksammats i framställningen. Bland de främsta framförs hur bolagsstyrningen ska bli operationell när hänsyn ska tas till fler syften än ett, samt hur regleringen av flera syften ska ske då syftena konkurrerar eller i alla fall inte utan svårigheter kan sammanjämkas. Ohlson nämner att det inte måste föranleda något egentligt problem att ett företag har ett dualistiskt syfte, så länge syftena tydliggörs och regleras i förhållande till varandra. Jag vill dock, i linje med bl.a. Sandström, framhålla att ett sådant förhållande utgör problem ur flera synvinklar. För det första blir företagets målbild otydlig och det kan föranleda att placeringsviljan från potentiella aktieägare minskar. Det kan dessutom innebära att bolaget får problem att ingå affärer med andra företag, osäkerheten som det oklara

syftet ger upphov till kan göra att företag med vinstsyfte prioriteras framför de med dualistiskt syfte. Dessa två anledningar skulle potentiellt kunna hämma associationsformen, dess konkurrenskraft och appellerandet av kapital, något som lagstiftaren påtalat är drivkrafter som eftersöks inom skolväsendet. Vidare ställs ledningen inför svårigheter att avgöra vilket alternativ som ska prioriteras när de båda syftena inte samtidigt kan uppnås. När prioriteringen hela tiden ska syfta till kvalitativ utbildning anser jag att det står klart att det syftet kontinuerligt inverkar negativt på vinstmaximeringsprincipen. På samma sätt inverkar vinstsyftet negativt på kvaliteten inom skolan.

Det måste hållas i åtanke att skolväsendet inte utgör en traditionell fri marknad. Den första skillnaden utgörs av det statliga bidrag som friskolorna får för sin verksamhet. Det innebär att marknadens vanliga spelregler om att skapa och bidra med eget kapital åsidosätts. Det innebär också att lagstiftarens intention om en kostnadseffektivisering för hela skolväsendet blir svår att uppnå. En andra aspekt är att ramarna för friskolornas verksamhet är klart beskurna av regler från stat och kommun. På en fri marknad kan aktörerna självmant välja bort alternativ som inte anses kostnadseffektiva eller vinstfrämjande, och satsa medel på sådant som anses vara det. Men som en del i att friskolorna och de allmänna skolorna ska agera på samma villkor gäller detta både rättigheter och skyldigheter. Även friskolor är skyldiga att tillhandahålla skolhälsovård och skolbibliotek för att nämna ett par exempel, något som kanske inte alls skulle ha fungerat på samma sätt om planeringen fått ske helt fritt. En tredje aspekt är att kunderna, som i det här fallet representeras av skolelever, omfattas av en plikt att gå i skolan. De kan således inte välja att inte använda sig av tjänsten. Den grundlagsskyddade rätten till kostnadsfri utbildning gör också att tjänsten inte bekostas direkt av dem som brukar den. Det skulle kunna bidra till att valet inte blir lika genomtänkt som om finansieringen skett genom egna medel. Lagstiftaren har vidare anfört att det fria skolvalet ska bidra till att icke framgångsrika skolor väljs bort. Uppsatsen har dock påvisat svårigheterna att kunna jämföra skolor sinsemellan. Dagens reglering av kraven på utbildningen är så allmänt formulerade att det uppstår svårigheter att göra välunderbyggda val baserade på dessa jämförelser. En ytterligare skillnad till en fri marknad utgörs av att någon utvärdering av tjänsten inte kan göras förrän efter mycket lång tid, kanske så sent som då eleven gått in i arbetslivet. Utbudet och efterfrågan kan därför inte jämföras med en fri marknad

varvid regleringen av skolmarknaden inte heller bör vara densamma som för en vanlig marknad.

När detta tankesätt appliceras på skolväsendet uppstår frågan om det är aktieägarna, aktiebolaget, eleverna, staten eller samhället som ska vara den primära intressenten för friskolor som bedrivs i aktiebolagsform. Jag anser att en intresseavvägning måste göras då de olika grupperna inte representerar ett gemensamt intresse. Det måste enligt min mening på ett tydligt sätt markeras vilket intresse som ska vara det huvudsakliga, vinsten eller utbildningen.

7. Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att utreda om aktiebolaget som associationsform är värdeskapande för skolväsendet samt om aktiebolagets syfte är förenligt med de mål och syften som uppställs i skolväsendet. Ett kritiskt perspektiv kring lagstiftarens val av utformning av friskolornas reglering i förhållande till det aktiebolagsrättsliga syftet skulle genomsyra uppsatsen. Jag anser att aktiebolaget som associationsform bidrar till en mångfald och konkurrens inom utbildningsväsendet. Med den otydliga regleringen kring de kvalitetskrav som uppställs för skolorna samt att lagstiftaren inte tydligt markerat om det är vinst eller utbildning som ska prioriteras, blir slutsatsen att vinstsyftet blir det dominerande intresset på bekostnad av ett kanske långt mer betydelsefullt samhälleligt intresse. För att råda bot på oförenligheten mellan aktiebolagets vinstmaximeringsprincip och skolans krav på kvalitativ utbildning anser jag att en förändring bör ske. I SOU 2013:56 föreslås en ny reglering av bolagsordningen eller aktiebolagets syfte, till förmån för skolans krav. Förhoppningsvis skulle det tydliggöra vilket intresse som ska premieras och är utbildningen det primära intresset vill jag påstå att aktiebolagets vinstintresse inte är förenligt med att bedriva kvalitativ utbildning.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Författningar

SFS 2010:800 Skollag

SFS 2005: 551 Aktiebolagslag

SFS 1974:152 Regeringsformen

Praxis

NJA 1987 s. 394

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 ”Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet”

Prop. 2009/10:157 ”Bidragsvillkor för fristående verksamhet”

Prop. 2008/09:199 ”Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan”

Prop. 2004/05:85 ”Ny aktiebolagslag”

Prop. 2001/02:35 ”Fristående skolor”

Prop. 1992/93:230 ”Valfrihet i skolan”

Prop. 1991/92:95 ”Om valfrihet och fristående skolor”

Prop. 1990/91:18 ”Om ansvaret för skolan”

Prop. 1985/86:10 ”Om ny skollag m.m.”

Prop. 1982/83:1 ”Om skolor med enskild huvudman m.m.”

Prop. 1975:103 ”Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag m.m.”

SOU 2013:56 ”Friskolorna i samhället”

SOU 2003:98 ”Aktiebolag med begränsad vinstutdelning”

Fi. 2012:11 ”Ägarprövningsutredningen” Pågående

Dir. 2012:131 ”Ägarprövning och mångfald vid offentligt finansierade välfärdstjänster”

Litteratur

Andersson Jan. ”*Om vinstutdelning från aktiebolag, en studie av aktiebolagsrättsliga skyddsregler*”. Förlag: Iustus förlag AB, Uppsala 1995. Tryck: Graphic Systems AB, Göteborg 1995.

Bergström Claes, Samuelsson Per. ”*Aktiebolagets grundproblem*”. Fjärde upplagan. Förlag: Norstedts juridik AB, Visby 2012. Tryck: Williams Lea, 2012.

Johansson Svante. ”*Svensk associationsrätt i huvuddrag*”. Tionde upplagan. Förlag: Norstedts juridik AB. Tryck: Elanders Sverige AB. Vällingby 2011.

Karnov– ”*Svensk lagsamling med kommentar*”. 2013/14. Artonde upplagan, band 1. Tryck: Fjerritslev tryk, Danmark. Sättning: DES A/S Danmark. Kommenterat av Per Samuelsson.

Nerep Erik. ”Aktiebolagsrättslig analys, ett tvärsnitt av nyckelfrågor”. Förlag: Stiftelsen MercuUS. Tryck: Elanders Gotab, Stockholm 2003.

Nerep Erik, Samuelsson Per. ”Aktiebolagslagen – en lagkommentar del 1”. Förlag: Thomson Reuters Professional AB. Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby. Bulls Graphics 2009.

Ohlson Göran. ”Vikten av vinst”. Förlag: Iustus Förlag AB, Uppsala 2012. Tryck: Edita, Västerås 2012.

af Sandeberg Catarina. ”Aktiebolagsrätten”. Upplaga 2:1. Förlag: Studentlitteratur 2006, 2007. Tryck: Pozkal, Poland 2007.

Sandström Torsten. ”Svensk aktiebolagsrätt”. Tredje upplagan. Förlag: Norstedts Juridik. Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2010.

Stattin Daniel. ”Företagsstyrning, styrinstrument och ansvarsföljder i ett aktiebolagsrättsligt perspektiv”. Förlag och tryck: Uppsala universitets tryckeri, Uppsala 2005.

Artiklar

Pehrson Lars. ”Generalklausuler i aktiebolagslagen”. Festskrift till Sveriges Advokatsamfund, Stockholm 1987.

Samuelsson Per. ”En essä om vinst som värde”. Festskrift till Boel Flodgren. Förlag: Juristförlaget i Lund. Utgivare: Eva Lindell-Frantz, Krister Moberg, Birgitta Nyström, Katarina Olsson. Tryck: Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, Lund 2011.

Elektroniska källor

Ericson Andreas. ”Fler friskolor kan gå i konkurs”. Sveriges Radio, Ekot. Publicerat: 2013-08-14. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5615287> Uppslagsdatum: 2013-11-25.

Lucas Dan, Jällhage Lenita. ”Konkursskolor saknar ansvar för eleverna”. DN:s nätupplaga. Publicerat: 2013-08-11. <http://www.dn.se/ekonomi/konkursskolor-saknar-ansvar-for-eleverna/> Uppslagsdatum: 2013-11-25.

Reinius Marie. ”Därför är det bra att skolor ägs av riskkapitalet”. Publicerad: 2011-03-03. <http://www.di.se/artiklar/2011/3/3/debatt-darfor-ar-det-bra-att-skolor-ags-av-riskkapitalet/> Uppslagsdatum: 2013-11-25.